

## DVĚ RODINY BRNĚNSKÝCH TOVÁRNÍKŮ: PLACZKOVÉ A LÖW-BEEROVÉ

*Eva Chytková a Petra Svobodová*

Na počátku 20. století patřili členové rodiny Placzků k předním brněnským textilním průmyslníkům židovského původu. Hlavním sídlem jejich firmy sice byly Alexovice (dnes část Ivančic), ale filiálky se nacházely i v Brně. V Alexovicích si Placzkové nechali postavit rodinnou vilu přímo v areálu továrního komplexu. Význam rodiny Placzků umocňuje příbuzenství s významným brněnským rabínem PhDr. Baruchem Placzkem. Členem rodiny byl také Georg Placzek, teoretický fyzik světového významu a nejspíše jediný občan Československa, který se na vedoucím místě zúčastnil amerického projektu Manhattan.<sup>1</sup>

Placzkové byli ostatně spřízněni s další významnou židovskou podnikatelskou rodinou Löw-Beerů. Rozvětvená rodina Löw-Beerů spravovala firmy *Moses Löw-Beer* a *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne* se sídly ve Svitávce a v Brněnci. Rovněž Löw-Beerové si stavěli rodinné domy na dohled továrních areálů (ve Svitávce stojí Velká a Malá vila a další v Brněnci-Půlpecnu). Nicméně nejznámějším stavebním počinem této rodiny je výstavba vily Tugendhat, zapsané na prestižní Seznam světového dědictví UNESCO a v současnosti považované takřka za synonymum moderní meziválečné architektury.

### PODNIKATELSKÉ AKTIVITY PLACZKŮ

Placzkové podnikali ve vlnářství. Za strůjce rodinného úspěchu můžeme považovat Alfreda Placzka (1870 Královo Pole, Brno – 1942 Terezín), který se stal spoludávatelem velké textilní továrny *Skene a Co.* v Alexovicích. Původně v Alexovicích stála mechanická přádělna, kterou založil Alfred Skene.<sup>2</sup> Továrna vyráběla oděvy pro armádu, ale i módní zboží na export.<sup>3</sup>

- 
- 1 GOTTVALD, Aleš. Kdo byl Georg Placzek (1905–1955). *Československý časopis pro fyziku*. 2005, 3, s. 275.
  - 2 Alfred Skene (1815 Verviers, Belgie – 1887 Vídeň) byl rakouský šlechtic, průmyslník a politik, syn Williama Skene (1790–1842) pocházejícího ze skotské šlechtické rodiny usazené v Porýní. A. Skene byl poslancem Říšské rady; v letech 1864–1866 působil jako brněnský starosta. V době starostování pokračoval v regulačním plánu města Brna, zahájil reformu chudinské správy, přičinil se o výstavbu nových školských budov a zavedení tělesné výchovy do vyučování, zasloužil se např. i o úpravu dnešní části Nádražní ulice od nádraží k Hybešově ulici.
  - 3 FASORA, Lukáš. Skene, Alfred (I.). In: *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 620–621.



Rodina Placzkova v roce 1918. (dostupné z <http://www.ivancice.cz/historie-placzek.php>)

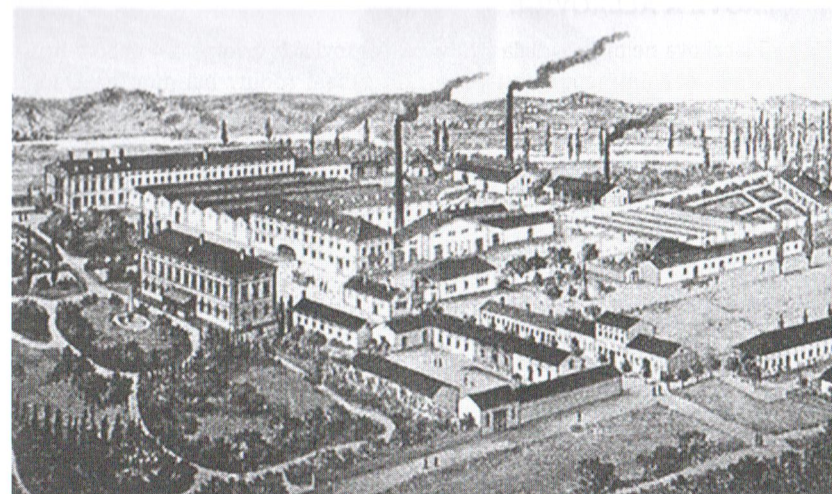
V roce 1914 byla alexovická firma přeměněna na veřejnou obchodní společnost, ve které byli společníky Louis Skene a Alfred Placzek. Podnik byl zmodernizován, což umožnilo výrobu zboží z česané a mykané příze. Poté, co se stal Alfred v roce 1920 jediným majitelem, zřídil v Brně v Divadelní ulici (dříve Pilgramgasse) filiálku se skladem zboží. V roce 1933 fungovala tato pobočka s kanceláří na Cejlu č. 5, součástí byla účtárna a prodejna zboží.<sup>4</sup>

Od roku 1927 se firma stává komanditní společností. Osobními ručiteli a společníky byli Alfred a Friedrich Placzekovi, Marianne Placzková byla komandistkou. Jako obytný dům v Brně sloužila Placzkům vila na Kounicově ulici č. 18. Dům byl zničen na konci války.<sup>5</sup>

Po vyhlášení protektorátu byl správcem židovského majetku jmenován Adolf Boček. V roce 1941 byl Boček vystřídán Dr. Herbertem Adolffem. Firma byla arizována k 11. prosinci 1941 a zabavený majetek byl rozdělen mezi Herberta Adolffa, Karla Kaesse a Oskara Reinharda z Manheimu. Adolff neměl dostatečný kapitál na to, aby se stal jediným majitelem, proto přizval Kaesse. Ředitelem firmy se stal Oskar Reinhard. Firmu odkoupili za 21 milionů K (korun) a 16. června 1941

4 SMUTNÝ, Bohumír. *Brněnští podnikatelé a jejich podniky 1764–1948. Encyklopedie podnikatelů a jejich rodin*. Brno: Archiv města Brna, 2012, s. 318.

5 *Ibid.*, s. 318.



Továrna na přelomu 19. a 20. století. (dostupné z <http://www.ivancice.cz/historie-placzek.php>)

ji zapsali do obchodního rejstříku jako *Mährische Spinnerei und Weberei, Gesellschaft m. b. H.* Sídlo firmy dále zůstalo v Alexovicích. Trojice arizátorů byla nesmírně vlivná. Adolff byl hlavním akcionářem *Aktienspinnerei Aachen* v Cáchách, podílníkem *Spinnerei Westmark, GmbH*, jednatelem a komandistou dalších firem na německém území a významným zákazníkem Deutsche Bank. Kaess byl členem NSDAP, členem SS, jedním z hlavních sponzorů Hitlerjugend. Vybudoval koncern úspěšného obuvnického průmyslu. Byl vlastníkem a spoluvlastníkem 17 firem, z nichž 7 bylo původně židovských, arizoval například i známou obuvnickou firmu Salamander. Vlastnil podniky v hodnotě 11 milionů RM (říšských marek). Po válce byl Kaess zbaven obvinění z válečných zločinů, trestem pro něj bylo odstoupení z vedení některých firem.<sup>6</sup>

Do konce války alexovický podnik zaměstnával 300 dělníků a pracovalo se na dvě směny.<sup>7</sup> Po roce 1945 byla ve firmě zavedena dočasná národní správa a 7. března 1946 byla továrna znárodněna a začleněna do *Moravských vlnářských závodů* a v roce 1949 do *Lanusu* (pozdější *Vlněny*). Firma *Skene a Co.* byla vymazána z obchodního rejstříku až v roce 1951, protože nebyly dořešeny restituce a pohledávky. Dnes v prostorách továrny sídlí firma *Lanatex, a. s.*<sup>8</sup>

6 CHYTKOVÁ, Eva. *Poslední léta. K problematice zániku ivančických Židů a židovské obce v období totalitních režimů*. Brno, 2015. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, s. 39.

7 JANČÍK, Drahomír a KUBŮ, Eduard. „Arizace“ a arizatoři. *Drobný a střední židovský majetek v úvěrech Kreditanstalt der Deutschen (1939–1945)*. Praha: Karolinum, 1995, s. 378–379.

8 CHYTKOVÁ, Eva. pozn. 6, s. 39.

## PLACZKOVÉ A ALEXOVICE

Rodina Placzkova nejprve bydlela střídavě v Alexovicích v domě č. 4 nebo v Brně, kde vlastnila několik nemovitostí. Hlavním sídlem rodiny byl dům na Údolní v Brně (tehdejší Talgasse č. 20), Baruch Placzek bydlel taktéž na Údolní (tehdejší Talgasse č. 7) a na Jiráskově třídě (tehdejší Tivoligasse č. 38),<sup>9</sup> Georg Placzek se narodil na náměstí Svobody (tehdejší Grosser Platz č. 3; v roce 2005 zde byla umístěna pamětní deska na jeho počest).<sup>10</sup> Alexovice představovaly pro rodinu letní sídlo. Od roku 1913 Placzkové využívali rozsáhlý dům v parkově upraveném areálu továrny (rodinná vila, které se místně říkávalo Zámeček), jež předtím obývala rodina Skene.<sup>11</sup>

Tuto samostatně stojící palácovou stavbu si v Alexovicích nechal postavit Alfred von Skene. Symetrické průčelí jednopatrového domu obdélného půdorysu (okenní osy 4+3+4) je osazeno obloukovitě zakončenými okny a hlavním portálem v arkádovém stylu. Balkon, v prostředních třech osách prvního patra a s markýzou v přízemí, se do dnešních dní nedochoval. Fasádu člení rustika a jemný dekor. Jméno architekta alexovického letního sídla zůstává neznámé. Bez zajímavosti však není jeho srovnání s jinou stavbou vzniklou pro rodinu Skene ve stejném období, a to s domem na dnešní Hybešově ulici č. 43 v Brně.<sup>12</sup> Fasáda brněnského domu nám totiž připomene sice méně honosnou, ale obdobně pojatou fasádu alexovického letního sídla. Autorem architektonického návrhu brněnské stavby byl patrně Ludwig von Förster (1797–1863).<sup>13</sup> Je tak nasnadě otázka, zda rodina Skene neoslovila stejného architekta také v případě svého alexovického sídla.

V alexovické vile žil Alfred Placzek se svou ženou Mariannou, rozenou Pollack (1882 Brno – 1944 Osvětim), a třemi potomky. Nejstarší Georg Placzek (1905 Brno – 1955 Zürich) studoval fyziku ve Vídni. Později se stal spolupracovníkem a přítelem významných teoretických fyziků 20. století. Například jmenujme osobnosti jako Enrico Fermi, Robert Oppenheimer, Niels Bohr či Rudolf Peierls. Mladší sourozenci Friedrich (Fritz) Placzek (1906 Brno – 1939 Alexovice) a Edith (1918 Alexovice – 1942 Riga) žili s rodiči v Alexovicích nebo v Brně. V alexovické vile žil i Armin Türkl (1891 Brno – 1942 Lublin), syn sestry Alfreda Placzka Sarah Türklové (1867 Brno – 1941 Terezín). Ve vile zřejmě bydlel i se svojí ženou Herthou, rozenou Stern (1903 Teplice – 1942 Lublin) a dvěma dcerami

9 GOTTVALD, Aleš. Znovuobjevený Georg Placzek (1905–1955). In: *Sborník Muzea Brněnska* 2007. Brno: Muzeum Brněnska, 2007, s. 35.

10 Rodina Placzků ovšem nebyla příbuzná s jinou rodinou Placzků, která taktéž podnikala v textilním průmyslu v Brně a vlastnila velký oděvní dům Placěk na Masarykově ulici.

11 CHYTKOVÁ, Eva. pozn. 6, s. 37.

12 Brněnskou vilu v letech 1846–1848 vybudoval Alfredův bratr Karl Skene (?–1855).

13 Ludwig von Förster (1797–1863) byl původem bavorský architekt s mnichovským vzděláním a vídeňskými zkušenostmi. Jednopatrový volně stojící dům na Hybešově ulici č. 43 v Brně charakterizuje přísná symetričnost průčelí (okenní osy 4+1+4) a užití tzv. arkádového stylu. Fasádu domu na Hybešově ulici člení rustika a jemný romantizující dekor. Srov. ZATLOUKAL, Pavel. Vila Karla von Skeneho. In: *Slavné brněnské vily: 77 domů s příběhem*. Brno: Foibos Books, 2013, s. 14–16.



Vila v Alexovicích na počátku 20. století, pohled ze zahrady. (dostupné z <http://www.ivance.cz/historie-placzek.php>)



Vila v Alexovicích v roce 2016, pohled od vstupu. (foto: Eva Chytková)

Erikou (1928 Brno – 2014 Michigan) a Daisy (1930 Brno – 1997 Kalifornie).<sup>14</sup> Do té doby zřejmě bydleli Türklovi na Údolní (Talgase č. 22), ale od posledního sčítání obyvatel (1930) už je uvedeno bydliště Alexowitz, tedy Alexovice.

Rodina Placzků se pozitivně vepsala do života Alexovic. Hlásili se k německé národnosti, ale děti se učily česky a navíc francouzsky.<sup>15</sup> Alfred Placzek se zasloužil o zastavení násilné germanizace Alexovic, kterou zde prováděla rodina Skene. Za 1. světové války firma profitovala z velkých válečných zakázek. Rodina Placzků usilovala o to, aby nabytým bohatstvím mj. zmírnila dopad válečného utrpení na občany Alexovic. Alfred Placzek bojoval s hladomorem spojeným s koncem války. Věnoval značné finanční prostředky na nákup potravin hladovějícím.<sup>16</sup> Každý týden nechal porážet dobytek a maso pak bylo rozprodáváno za nízké ceny. Také Alfredova manželka Marianne se věnovala charitativní činnosti. Znala všechny místní ženy jménem a za války nosila osamělým ženám a jejich dětem drobné dárky. Placzkové pravidelně finančně přispívali chudým dětem, penzionovaným zaměstnancům své továrny, v době nezaměstnanosti dávali potravinové lístky nezaměstnaným nebo půjčovali peníze na postavení rodinných domků bez úroků.<sup>17</sup> Dokladem popularity rodiny Placzků v širokém okolí bylo také jejich jmenování čestnými občany obce Alexovice.<sup>18</sup>

14 *Yad Vashem* [online]. [cit. 3. 5. 2016]. Dostupné z: [http://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s\\_lastName=tuerkl&s\\_firstName=armin&s\\_place=](http://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s_lastName=tuerkl&s_firstName=armin&s_place=)

15 GOTTVALD, Aleš. pozn. 9, s. 34.

16 CHYTKOVÁ, Eva. pozn. 6, s. 38.

17 Ibid.

18 SMUTNÝ, Bohumil. Georg Placzek a rodina Placzkova, ivančické osobnosti světového významu. In: *Ivančice* [online]. 3. 10. 2005 [cit. 30. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.ivance.cz/historie-placzek.php>

## POSLEDNÍ LÉTA

V zahraničí trvale žijící Georg Placzek navštěvoval svoji rodinu v Československu ještě ve třicátých letech 20. století a opakovaně upozorňoval na nebezpečí postupujícího nacismu. V roce 1934 se svěřil svým blízkým a kolegům s obavou, že do pěti let bude v Evropě válka. Ještě na konci roku 1938 přijel rodinu varovat a žádal je, aby z Československa odjeli. Rodiče však nechtěli opustit svoje závazky ve firmě. Fritz Placzek odvezl svoji těhotnou manželku Editu do Velké Británie,<sup>19</sup> ale sám se ještě vrátil, aby varoval také rodiče a už se mu nepodařilo odjet. Fritz Placzek se záhy po převzetí firmy německými správci dostal s novým vedením do konfliktu a situace se pro něj stala bezvýchodnou do té míry, že spáchal sebevraždu zastřelením. Jeho syn Tony (1939), dnes žijící v Kalifornii, se narodil pouhé čtyři dny před otcovou smrtí.<sup>20</sup>

Zbytek rodiny byl v průběhu války transportován do Terezína. Život Edith Placzkové končí v koncentračním táboře v lotyšské Rize. Alfred a Marianne Placzkovi jsou v Terezíně rozděleni, Alfred Placzek zemřel 23. listopadu 1942 a Marianne Placzková je odeslána 12. října 1944 do Osvětimi, kde její stopa mizí. Georgův bratranec Armin Türkl je se svojí ženou Herthou transportován kolem roku 1942 do Lublinu, kde oba umírají. Jejich dcery Erika a Daisy Türklovky se zachránily v jednom z vlaků Nicholase Wintona z Prahy do Londýna.<sup>21</sup>

## PODNIKATELSKÉ A STAVEBNÍ AKTIVITY LÖW-BEERŮ

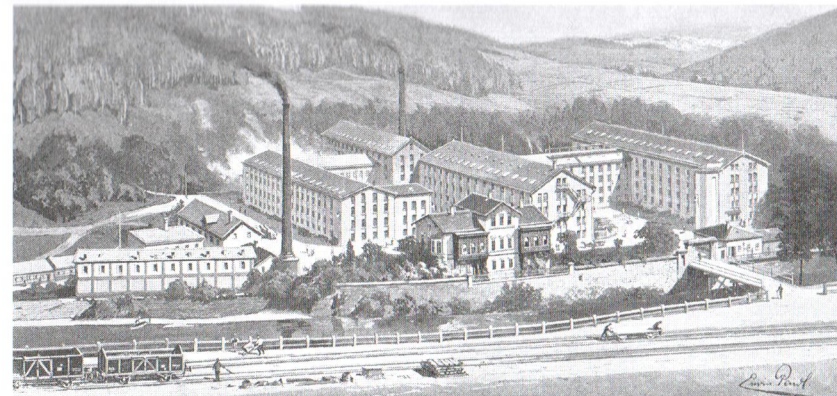
Rodina Placzků byla spřízněna mj. i s rodinou textilních magnátů Löw-Beerů. Alfred Placzek se narodil jako jedno ze sedmi dětí Barucha Placzka a jeho ženy Karoliny, rozené Löw-Beerové. PhDr. Baruch Placzek (1834 Hranice na Moravě – 1922 Brno) patřil k předním moravským židovským intelektuálům. V letech 1860–1905 zastával funkci brněnského rabína a v letech 1884–1922 byl posledním moravským zemským rabínem. V soukromí se věnoval vědě na amatérské úrovni, přátelil se s Johannem Gregorem Mendlem, dopisoval si s Charlesem Darwinem o evoluční teorii, později měl vliv na svého vnuka Georga Placzka. Karolina Placzková (1844 Boskovice – 1914 Brno) byla dcerou Jacoba Arona Löw-Beera a jeho ženy Johanny Henrietty, rozené Grünbaumové (1816–1895).

Jacob Aron Löw-Beer (1811 Boskovice – 1886) byl spoluzakladatelem a majitelem firmy *Aron et Jakob Löw-Beer*, od roku 1854 se sídlem v Brněnci. Od roku 1864 podnik užíval nové označení *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne*. V roce 1877 firma expandovala do Brna a koupila tovární budovy firmy *Gebrüder Popper* na ulici Václavská (tehdejší Ugartova č. 2). Zde měla úpravnu látek a tiskárnu.

19 CHYTKOVÁ, Eva. pozn. 6, s. 38.

20 Rozhovor s Tonym Placzkem, nar. 1939, synem Fritze Placzka. Brno, Vila Löw-Beer, červenec 2015.

21 CHYTKOVÁ, Eva. pozn. 6, s. 38, transport před 15. únorem 1940.



Veduta továrny firmy *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne* v Brněnci z roku 1897, v popředí rodinná vila z roku 1871. (reprodukce z publikace *Gross Industrie Österreichs*, Vídeň 1898, s. 117)

Od roku 1885 vedli podnik Jonas (1845 Boskovice – 1924 Brno) a Arnold (1852 Vídeň – 1922 Brno) Löw-Beerové. Jonas<sup>22</sup> byl bratrem Karoliny Placzkové. Od roku 1892 byla firma členem Společnosti pro dodávky vojenského sukna na uniformy eráru *Offermann a spol.* Koncem 19. století byla firma nesmírně úspěšná a ve svých čtyřech závodech (Brněnec – Eliščíno údolí, Brněnec, Brno a Rozhraní) zaměstnávala na 1500 lidí. V roce 1931 zřídila pobočný závod v Německu v Chotěbuzi (až do roku 1938) a vlastnila další malé podniky ve Francii, Německu a prodejně ve Vídni. Zboží bylo exportováno nejen do řady evropských států, ale i do jižní Afriky a jižní Ameriky.<sup>23</sup>

Na počátku 20. století se v Brně obchodně, ale i společensky stýkali vzájemně spříznění představitelé firem *Skene a Co.*, *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne* a *Moses Löw-Beer*. Nejmladším bratrem Arona a Jacoba Löw-Beera byl Moses,

22 Jonas a Arnold Löw-Beerové byli tzv. vlastníci (druzí bratřanci). Jonas Löw-Beer patřil k významným brněnským podnikatelům (prokurista firmy *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne*, prezident správní rady Moravské eskomptní banky, člen správní rady Akciové společnosti starobrněnských kožedělných závodů), předsedal spolku Starobrněnské ohřívárny, angažoval se ve správě města Brna a aktivně se podílel na náboženském životě židovské obce (např. člen pohřebního spolku *Chevra kadisha*). Jonasovi a Lině (1854–1926) Löw-Beerovým patřil dům č. 104 na Hlinkách v brněnské vilové čtvrti Pisárky. Bezdětní manželé se věnovali charitativní činnosti, Jonas byl předsedou Ústředny pro sociální péči o uprchlíky (pro uprchlíky z Haliče a Bukoviny zřídil vývařovnu a jídelnu). Firma *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne* nechala na Veslařské ul. v Brně-Jundrově postavit na počátku 20. století kolonii pěti dělnických domků zvanou Linaheim (domy č. p. 176, 177, 178, 179 a 180). Obytné domy byly určeny přestárlým dělníkům firmy, kteří měli odpracováno 25 až 30 let. Kolonie byla pojmenována právě po Jonasově manželce Lině. Jonas a Lina jsou pochováni na židovském hřbitově v Brně-Židenicích. Srov. VELEŠÍK, Vladimír (ed.). *Löw-Beerovy vily a historie jedné podnikatelské rodiny*. Boskovice a Svitavy: MAS Boskovicko a MAS Svitava, 2014, s. 36; ŠPUNAR, Petr a kol. *Židovský hřbitov v Brně-Židenicích a osudy lidí s ním spojené*. Brno: P. Špunar, 2006.

23 Historie firmy *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne* přehledně: VELEŠÍK, Vladimír. pozn. 22, s. 11–12, 31–39.



Jonas Löw-Beer, reprezentant firmy *Aron und Jakob Löw-Beer's Söhne*. (Archiv města Brna)

který založil ve Svitávce stejnojmennou firmu. Mosesovi dědicové v druhé polovině 19. století rodinný textilní podnik významně rozšířili a angažovali se i v jiných výnosných průmyslových odvětvích. Podnik expandoval ze Svitávky do Brna, kde byla v roce 1862 postavena nová fabrika na Čechyňské ulici č. 14/16 (tehdejší Křenová ul. č. 76). V roce 1876 byla otevřena pobočka v pruské Zaháni (dříve Sagan, dnes Żagań, Polsko) a později ve Vídni (resp. ve Fischamendu u Vídně). V roce 1870 byl založen cukrovar v Záhorské Vsi na Slovensku (dříve Magyarfalú, Ungereiden, Uhorská Ves v Uhrách), který se stal jedním z největších a nejmoderněji vybavených závodů v Evropě.<sup>24</sup>

Mosesovým vnukem byl Alfred Löw-Beer (1872 Vídeň – 1939 Střibro), spoluvlastník svitáveckého podniku *Moses Löw-Beer* a také majitel vily na ulici Drobného č. 22 v Brně. Alfred patřil nejen k významným brněnským průmyslníkům, ale byl také veřejně činný (v místní správě byl náhradníkem městského zastupitelstva v Brně) a působil v různých profesních a zájmových sdruženích. Byl vedoucím představitelem Spolku vlnářských průmyslníků Moravy v Brně. V kuratoriu Moravského uměleckoprůmyslového muzea v Brně zastupoval brněnskou Obchodní a živnostenskou komoru, byl členem Středoevropského ústavu, spolku Panevropská unie v Brně a brněnského Rotary klubu.<sup>25</sup> Podle pozdějších vzpomínek jeho vnuka filosofa Ernsta Tugendhata byla celá rodina „*prodchnuta německou kulturou a mluvilo se zde v podstatě jen německy*. *Dědeček (Alfred Löw-Beer) byl v pravém smyslu slova německý kulturní nacional*“.<sup>26</sup>

Vilu na ulici Drobného č. 22 (tehdejší Parkstrasse/Sadová) koupil v roce 1913 Alfred Löw-Beer od dědiců jiného textilního podnikatele Moritze Fuhrmanna.<sup>27</sup>

24 Srov. např. BŘEZINA, Vladimír. Firma Moses Löw-Beer a osudy jejích majitelů. In: *Průmysl, technika a exaktní vědy na Moravě a ve Slezsku: vybrané kapitoly z 19. a 20. století*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2014. Acta Musei technici Brunensis, s. 130–137.

25 Ibid.

26 Srov. např. AMBROZ, Miroslav. Osudy některých významných brněnských textilních podnikatelů na pozadí událostí druhé světové války. In: *Brno – Moravský Manchester*. Brno: Moravská galerie, 2014, s. 80–97.

27 Není od věci zmínit, že rodina Placzků byla vzdáleně příbuzná i s rodinou Fuhrmannů. Sestra Alfreda Placzka Sarah si vzala za manžela Sigmunda Türkla a s ním měla syna Armina a dceru Valerii. Valerie Sarah Türklová si vzala za muže Hanse Fuhrmanna, syna Moritze Fuhrmanna. S Hansem Fuhrmannem (1885 Brno – 1944 Osvětim, Polsko) měla syna Roberta a dceru Dorothy,

M. Fuhrmann si nechal postavit rodinnou vilu podle projektu vídeňského architekta Alexandra Neumanna (1861–1947) v tehdy oblíbeném secesním stylu. Obecní věstník pro zemské hlavní město Brno uvádí, že v jednopatrové vile byly čtyři byty celkem se 14 pokoji a 7 kabinetů, 3 kuchyněmi, 2 koupelnami a 6 záchody.<sup>28</sup> Alfred Löw-Beer nechal v polovině třicátých let dům částečně stavebně upravit (především prostor centrální schodišťové haly). Autorem úprav byl dvorní architekt rodiny Löw-Beerů Rudolf Lothar Baumfeld (1903–1988) z Vídně.<sup>29</sup>

Horní část pozemku při ulici Černopolsní daroval Alfred v roce 1929 své dceři Gretě po jejím sňatku s Fritzem Tugendhatem na stavbu rodinného domu, který novomanželům navrhl architekt Ludwig Mies van der Rohe (1886–1969). Alfred ostatně tuto ikonickou stavbu architektury 20. století také financoval.<sup>30</sup> Vila Tugendhat inspirovala výstavbu vily Gretina bratrance Ernsta v Brně-Pisárkách na Kalvodově ulici č. 8 podle projektu vídeňských architektů Rudolfa Baumfelda a Norberta Schlesingera (1908–1980).<sup>31</sup>

V roce 1940 zabavili Löw-Beerovu vilu Němci pro potřeby tajné státní policie (gestapa). Po roce 1945 byla vila znárodněna a v roce 1954 se stala majetkem československého státu. Od 50. let 20. století do roku 2012 zde sídlil domov mládeže. V současnosti je vila v majetku Jihomoravského kraje a ve správě Muzea Brněnska.



Mladý Alfred Löw-Beer. (soukromý archiv Margarete Libbert)

později známou pod uměleckým jménem Dorrit Dekk (1917 Brno – 2014 Velká Británie). Kolem roku 1921 Valerie Fuhrmann od manžela odešla i s dětmi do Vídně, Hans Fuhrmann zůstal kvůli podnikání. Podle dochovaných informací se rozvedli a Hans Fuhrmann se podruhé oženil s Ernou, rozenou Himmelreichovou (1895 Brno – 1944 Osvětim, Polsko). Valerie (později pod jménem Valerie Forman) jako jedna z mála přežila 2. světovou válku a na jejím svědectví jsou založené informace v databázi Yad Vashem o této rodině.

28 Uliční a zahradní průčelí zdobí secesní vegetabilní štukový dekor a ve spodní partii pásová rustika. Podobný dekor je užit i na stěnách a stropích v interiérech včetně truhlářských konstrukcí. Secesní rostlinné motivy jsou také na keramické dlažbě a litinovém zábradlí schodiště.

29 Srov. ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar. Vila Alfréda Löw-Beera. In: *Slavné brněnské vily: 77 domů s příběhem*. Brno: Foibos Books, 2013, s. 57–59.

30 Podrobně viz ČERNÁ, Iveta, ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a AMBROZ, Vladimír. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012.

31 ČERNÁ, Iveta. Vila Ernsta Löw-Beera v Pisárkách. In: *Slavné brněnské vily: 77 domů s příběhem*. Brno: Foibos Books, 2013, s. 192–194.



Zahradní průčelí vily Löw-Beer v Brně na Drobného č. 22 po památkové obnově v roce 2015. (foto: Miroslav Zavadil)

V letech 2013–2014 prošla náročnou památkovou obnovou a v roce 2015 zde byla nainstalována stálá muzejní expozice s názvem *Svět brněnské buržoazie mezi Löw-Beer a Tugendhat*. Expozice představuje kapitoly z dějin architektury a životního stylu měšťanstva v Brně v období od druhé poloviny 19. století až do počátku 20. století. Pro veřejnost byla vila s expozicí zpřístupněna 16. ledna 2016.<sup>32</sup>

Rodiny Placzků, Löw-Beerů, Fuhrmannů a Tugendhatů spoluvytvářely relativně uzavřený mikrosvět německy mluvících brněnských textilních podnikatelů židovského původu. V současnosti nám jejich působení připomínají v Brně a okolí četné stavby rodinných a nájemních domů, budovy továren a další místa. Vila Alfreda Löw-Beera na Drobného č. 22 byla kompletně památkově obnovena a funguje jako sídlo nové paměťové instituce, vila v Alexovicích se opravuje a lze si jen přát, aby se i další objekty spjaté s významnými textilními podnikateli dočkaly smysluplného využití.

<sup>32</sup> Nejnověji např. HANÁK, Jaromír (ed.). *Vila Löw-Beer. Rodičovská vila Greta Tugendhat. Průvodce vilou*. Brno: Muzeum Brněnska, 2015.

## PRAMENY A LITERATURA:

ČERNÁ, Iveta, ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a AMBROZ, Vladimír. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. Edice publikací SDC-VT. ISBN 978-80-86549-22-4.

ČERNÁ, Iveta. Vila Ernsta Löw-Beera v Pisárkách. In: *Slavné brněnské vily: 77 domů s příběhem*. Brno: Foibos Books, 2013. ISBN 978-80-87073-62-9.

FASORA, Lukáš; Skene, Alfred (I.). In: *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 620–621. ISBN 978-80-7325-272-4.

GOTTVALD, Aleš. Kdo byl Georg Placzek (1905–1955). *Československý časopis pro fyziku*. 2005, 3, s. 275. ISSN 0009-0700.

GOTTVALD, Aleš. Znovuobjevený Georg Placzek (1905–1955). In: *Sborník Muzea Brněnska 2007*. Brno: Muzeum Brněnska, 2007, s. 32–47. ISBN 978-80-254-0372-3

HANÁK, Jaromír (ed.). *Vila Löw-Beer. Rodičovská vila Greta Tugendhat. Průvodce vilou*. Brno: Muzeum Brněnska, 2015.

CHYTKOVÁ, Eva. *Poslední léta. K problematice zániku ivančických Židů a židovské obce v období totalitních režimů*. Brno, 2015. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.

JANČÍK, Drahomír a KUBŮ, Eduard. „Arizace“ a arizátoři: drobný a střední židovský majetek v úvěrech Kreditanstalt der Deutschen (1939–45). Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1016-7.

JANČÍK, Drahomír, KUBŮ, Eduard a Jan KUKLÍK. „Arizace“ a restituce židovského majetku v českých zemích (1939–2000). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2003. Kurzy univerzitních extenzí z oboru historie. Studijní materiály. ISBN 80-7308-052-4.

SMUTNÝ, Bohumír. *Brněnští podnikatelé a jejich podniky 1764–1948. Encyklopedie podnikatelů a jejich rodin*. Brno: Statutární město Brno, 2012. Brno v minulosti a dnes. ISBN 978-80-86736-28-0.

VELEŠÍK, Vladimír (ed.). *Löw-Beerovy vily a historie jedné podnikatelské rodiny*. Boskovice a Svitavy: MAS Boskovicko a MAS Svitava, 2014. ISBN 978-80-260-6713-9.

## INTERNETOVÉ ZDROJE:

*Holocaust.cz* [online]. 2. 4. 2014 [cit. 3. 5. 2016].

Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/databaze-obeti/>

*The Guardian* [online]. 7. 1. 2015 [cit. 3. 5. 2016]. Dostupné z:

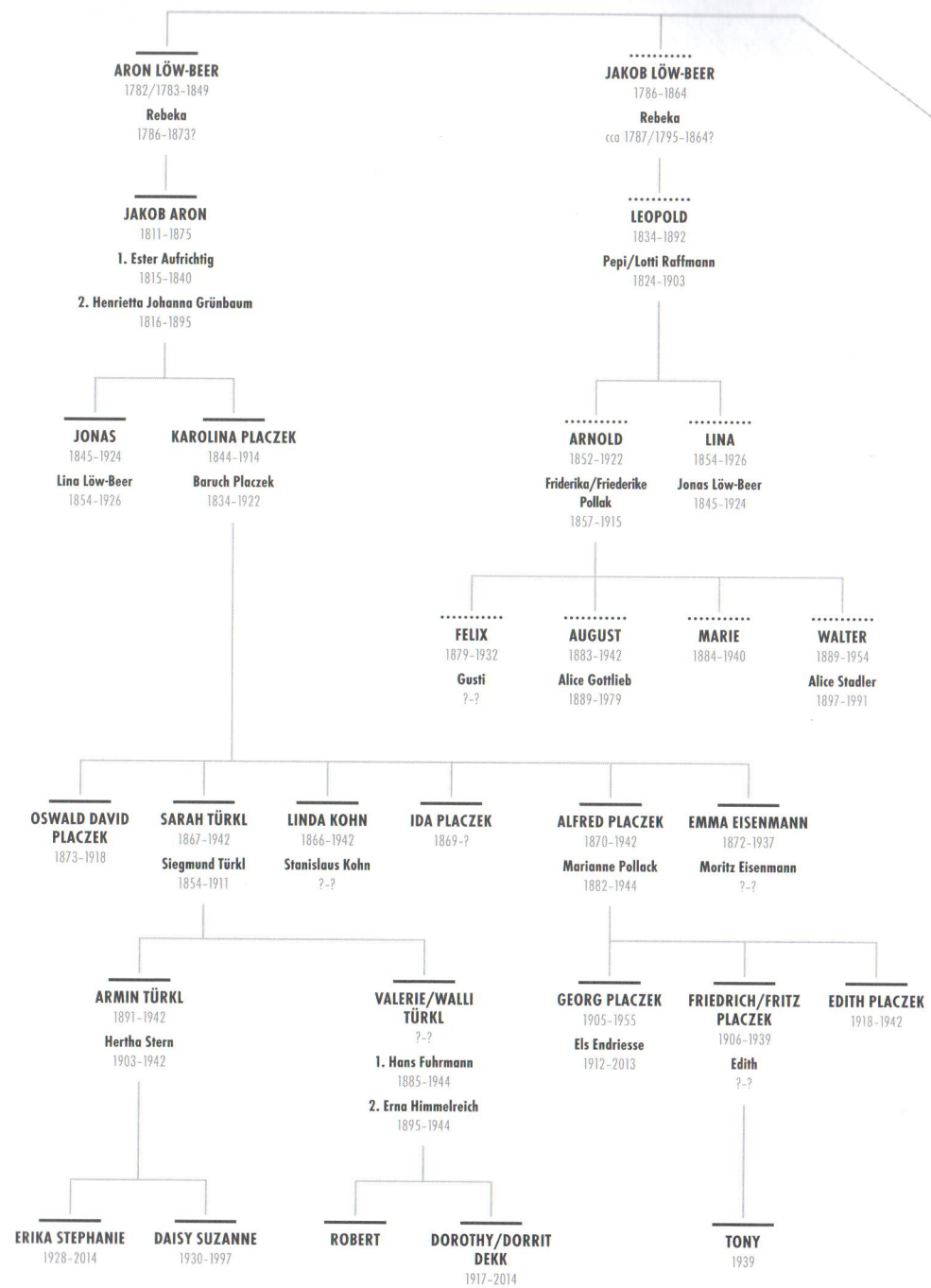
<https://www.theguardian.com/artanddesign/2015/jan/07/dorrit-dekk>

SMUTNÝ, Bohumil. Georg Placzek a rodina Placzkova, ivančické osobnosti světového významu. In: *Ivančice* [online]. 3. 10. 2005 [cit. 30. 4. 2016].

Dostupné z: <http://www.ivancice.cz/historie-placzek.php>

*Yadvashem* [online]. [cit. 3. 5. 2016]. Dostupné z: [http://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en & s\\_lastName=tuerkl & s\\_firstName=armin & s\\_place=](http://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en & s_lastName=tuerkl & s_firstName=armin & s_place=)

# ORIENTAČNÍ RODOKMEN RODIN PLACZEK A LÖW-BEER



**JUDAS LÖW**  
1724-1800  
Dana Beer  
?-?

**SALOMON LÖB/LÖW-BEER**  
1746-1832  
Paulina Kolin  
1753-?

**MOSES LÖW-BEER**  
1794-1851  
Katharina Adler  
1801-1883

**MARKUS/MAX**  
1829-1887  
Paulina/Pavla Löw  
1837-1919

**ANNA MÜNCH**  
1858-?  
Heinrich Münch  
1844-1932

**EWELINA/EWA POLLAK**  
1859-1925  
Theodor Pollak  
1853-1912

**CECILIE HOŽE**  
1864-1942  
Kornelius Hože  
1854-1936

**RUDOLF**  
1865-1953  
Edita/Elise Wiedmann  
1874-1957

**ALFRED**  
1872-1939  
Marianne Wiedmann  
1882-1975

**BENNO**  
1874-1916  
Johanna/Hansi Wiedmann  
1884 - po 1929

**HELENE INOUE**  
1908-1980  
Kakutarō Inoue  
?-?

**PAUL**  
1910-2003  
Alice Rabinowitsch  
1910-1999

**MAX**  
1902-1954  
Edita Dub  
1904-1988

**GRETA**  
1903-1970  
1. Hans Weiss  
1900-1980  
2. Fritz Tugendhat  
1895-1958

**HANS**  
1911-1993  
Edith Jacobson  
1916-2009

**MARIE**  
1904-?

**FRITZ**  
1906-1976  
1. Marianne Pollack  
1915-2011  
2. Jeanine Collin  
1938-

**ERNST**  
1911-2000  
Katherine Ann Lecky  
?-?

Rodokmen na základě podkladů:

Archivu spolku Löw-Beerovy vily,  
Archivu Studijního a dokumentačního centra  
vily Tugendhat,  
Digitálního archivu Archivu města Brna,  
dokumentů sčítání lidu,  
Genealogické databáze [www.geni.com](http://www.geni.com),  
databáze Yad Vashem,  
Národního archivu v Praze,  
fondu Matriky židovských a náboženských  
obcí v českých krajích  
a soukromého archivu  
Jaroslava Bránského

zpracovaly  
Petra Svobodová a Eva Chytková